Varšuvos miesto istorijos muziejus

Žemaitijos Versalis Varšuvoje

Jolanta SKURDAUSKIENĖ

Plungėje M. Oginskio rūmuose įsikūrusiam Žemaičių dailės muziejui 2008 m. turtingi tarptautiniais renginiais. Antrus metus trunkantis šio Žemaitijos ir Varšuvos miesto istorijos muziejų bendradarbiavimas perauga į pasikeitimą parodomis, susitikimus su Lenkijos ir Lietuvos kultūros paveldu besirūpinančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis, bendrus dvarų paveldo išsaugojimo klausimus nagrinėjančius mokslinius renginius.

Ryšiai tarp Žemaičių dailės ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus užsimezgė 2005 m. Klubo „Oginskių dvaro bičiuliai“ nario ir aktyvaus visuomenininko Gintaro Končiaus organizuotas susitikimas su Varšuvos miesto istorijos muziejininkais Janusz ir Danuta Plapis, virto šiltu priėmimu pas šio muziejaus direktorę Joanną Bojarską-Syrek. Netrukus po to Plungės muziejininkei buvo sudaryta galimybė padirbėti su šio muziejaus Mokslinės bibliotekos ir archyvo rinkiniais, susipažinti su turtingomis muziejaus ekspozicijomis.

▸ 2006 m. Plungėje vykusio I-ojo tarptautinio Mykolo Oginskio festivalio metu buvo pasirašyta oficiali penkerių metų trukmės Žemaičių dailės ir Varšuvos miesto istorijos muziejų bendradarbiavimo sutartis. Ja abi pusės įsipareigojo ne rečiau kaip kartą metuose keistis mokslo darbuotojais, teikti pagalbą atliekant mokslinius tyrimus, ieškant istorinių dokumentų, keistis parodomis bei įgyta patirtimi. Per sutarties galiojimo laiką Plungės ir Varšuvos muziejininkai lankėsi vieni pas kitus, dalyvavo vieni kitų renginiuose ir kaip stebėtojai, ir kaip aktyvūs dalyviai. Galiausiai nutarta 2008-aisiais metais pasikeisti dviejų mėnesių trukmės istorinėmis ikonografinėmis parodomis bei surengti dvarų paveldo problemoms skirtą jungtinę konferenciją, kurioje dalyvautų net tik abiejų šalių muziejininkai, kultūros paveldo specialistai, bet Lietuvoje ir Lenkijoje veikiančios paveldo išsaugojimu besirūpinančios nevyriausybinės organizacijos.

▸ 2008 m. balandžio 29 d. Varšuvos miesto istorijos muziejuje buvo atidaryta Žemaičių dailės muziejaus parengta paroda „ŽEMAITIJOS VERSALIS. Kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmai – Žemaičių dailės muziejus“.

▸ M. Oginskio dvare Plungėje įsikūręs muziejus buvo pristatytas kaip pirmasis regiono dailės muziejus Lietuvoje. Lenkijos visuomenė turėjo progos susipažinti su muziejaus sodyba – Plungėje esančiu rezidenciniu dvaro ansambliu, priklausiusiu žymiojo

The Samogitian Versailles in Warsaw
Jolanta SKURDAUSKIENĖ

The publication presents the exhibition “The Samogitian Versailles in Warsaw. The Palace of the Duke Mykolas Oginskis – the Samogitian Art Museum“ of the Samogitian Art Museum exposed in May-June 2008 in the Warsaw Town History Museum. It was organised pursuant to the five-year co-operation agreement signed by the museums in 2006. The goal of the exhibition is to introduce the history and current state of one of the most impressive estate ensembles in Lithuania, as well as the current and distinctive art traditions of the Samogitian region. The exhibition consisted of three parts. The first was related to the Samogitian Art Museum, the history of its homestead-estate, activities and perspectives related to the adaptation of the estate to the cultural and tourism needs. The second was designed for the presentation of the cross-making, a sacral folk art, included in the list of the UNESCO non-material heritage values and preserved in the Samogitian Art Museum. The third part of the exhibition was related to other famous Samogitian estates with the currently established museums and natural parks.

Eksponatams atvykus į Varšuvos miesto istorijos muziejų.
Iš kairės: Varšuvos miesto istorijos muziejaus darbuotojai Jacek Bochiński, Janusz Plapis, Danuta Plapis ir šio straipsnio autorė Jolanta Skurdauskienė

polonezų autoriaus Mykolo Kleopo Oginskio anūkui – kunigaikščiui Mykolui Oginskiui (1849–1902). Dar ir šiandien XIX a. pabaigoje architekto Karlo Lorenzo suprojektuotą rūmų ansamblį supa ketvirtas pagal dydį parkas Lietuvoje, užimantis beveik 60 hektarų. Vaizdingame Babrungo upės slėnyje šis parkas buvo įkurtas XVIII a. pabaigoje natūralaus miško alko vietoje, todėl apie jį ir dabar dar pasakojamos pagonybės laikus siekiančios legendos.

▸ Paroda buvo sudaryta iš trijų dalių. Pirmoji – skirta Mykolo Oginskio Plungės rūmų istorijai ir dabarčiai pristatyti. Pirmoje dalyje pasakota apie XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Oginskių dvare vykusią ir šiandienę Žemaičių dailės muziejaus veiklą. Atskirą parodos dalį sudarė į UNESCO Žmonijos nematerialaus paveldo vertybių sąrašą įtraukto, taip pat ir Žemaičių dailės muziejuje saugomo sakralinio liaudies meno – kryždirbystės – paveldo pristatymas. Jį atstovavo archaiškumu ir savita vaizdavimo maniera pasižyminti senoji ir šiuolaikinė žemaičių liaudies menininkų – dievdirbių – kūryba: skulptūra, kalvių ornamentuoti kryžiai, vėjarodės. Kaip gyvosios kryždirbystės tradicijos refleksija buvo eksponuojami žymių XX a. antrosios pusės–XXI a. pradžios iš Žemaitijos kilusių lietuvių dailininkų Vytauto Igno (g. 1924 m.) grafikos, Vytauto Valiaus (1930–2004) tapybos ir Igno Budrio (1933–1999) akvarelės darbai.

Parodos parengimo darbai

Pokalbis prieš parodos atidarymą. Dalyvauja (iš kairės): muziejininkai Danuta Plapis, Janusz Plapis, Włodzimierz Peła, Varšuvos miesto istorijos muziejaus vicedirektorius Andrzej Sołtan, Žemaičių dailės muziejaus direktorius Alvidas Bakanauskas, muziejininkė Jolanta Skurdauskienė

▸ Trečioji parodos dalis pasakojo apie kitus, į Vakarų Lietuvos dvarų kultūros asociaciją susibūrusius žymius ir šiandien atgimstančius Žemaitijos (ir ne tik) dvarus, kuriuose įsikūrę muziejai bei gamtos parkai.

▸ Parodą atidarė Varšuvos M. K. Čiurlionio draugijos pirmininkės Irenos Podobas fortepijoninės muzikos rečitalis, kurio metu skambėjo M. Oginskio, F. Šopeno, ir žinoma, M. K. Čiurlionio kūriniai.

▸ Lietuvos muziejininkų parodą lydėjo Varšuvos miesto istorijos muziejaus darbuotojo, daug metų besidominčio lietuvių kultūra ir ypač M. K. Čiurlioniu, meno istoriko Janušo Plapis (Janusz Plapis) parengta paroda „Lietuvos pilys ir rūmai XIX amžiuje“. Ją sudarė Aloyzo Misierovičiaus (Aloyz Misierovicz) išleistos Napoleono Ordos piešinių litografijos, senieji žemėlapiai. Tai – 1595 m. Gerard Mercator Lietuvos (LDK), 1715 m. Johann Baptist Homann Abiejų Tautų Respublikos žemėlapiai – medžio raižiniai ir keturiolikos Lietuvos rūmus ir pilis vaizduojančių litografijų su specialiais istoriniais aprašymais. Skaitydami juos, lankytojai galėjo susipažinti ne tik su istorine dvarų praeitimi, bet ir sužinoti, kas su jais atsitiko vėlesniaisiais amžiais.

▸ Varšuvos muziejininkų rūpesčiu, plungiškių kelionė neapsiribojo vien parodos atidarymu. Buvo sudaryta galimybė susipažinti su naujausiais Varšuvos muziejais, išpuoselėtais ir gausiai lankomais dvarais bei parkais, susitikti su Lenkijos paminklų globos vadovais bei nariais.

▸ Be Varšuvos sukilimo istorijos muziejaus ekspozicijų, kurių kūrėjai taip pat buvo Varšuvos miesto istorijos muziejaus darbuotojai, Karalių pilies ir Karališkųjų Lazienkų parko, didžiulį įspūdį paliko Nieborovo dvaras-muziejus ir susitikimas su Stefan Górski.

▸ XVIII a. šio dvaro savininkas buvo didysis Lietuvos etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, nesėkmingai kandidatavęs į Abiejų Tautų Respublikos karūną. Jo herbas dar ir šiandien puošia barokinių rūmų fasadą. Vėliau dvaras perėjos Radvilų giminei ir priklausė jai iki pat 1945 m., kai visa didikų šeima buvo ištremta į Rusijos gilumą. Apsaugoti dvarą nuo išplėšimo padėjo tuometinio Varšuvos Nacionalinio muziejaus (Muzeum Narodowe) direktoriaus S. Lorentzo sprendimas įkurti jame muziejaus filialą. Šiandien jį sudaro didžiulis parkas su oranžerijomis, ūkiniais pastatais, tvenkiniais ir rūmais, kuriuose įrengtos ekspozicijos, iki šių dienų veikianti rūmų virtuvė, svečių apartamentai bei svečių namai, vadinami kūrybinio darbo centru (Ośrodek pracy twórczej). Pagal nuo Radvilų laikų susiklosčiusią tradiciją čia ilsėtis ir kurti atvyksta žymūs Lenkijos kultūros, meno, mokslo veikėjai, politikai, užsienio svečiai. Besilankantiems Plungės muziejininkams prie bendro pietų stalo autentiškame rūmų valgomajame teko susitikti su čia besiilsinčia garsia lenkų filosofe profesore Barbara Skarga prieš Antrąjį pasaulinį karą studijavusia Vilniaus universitete.

Žemaičių dailės muziejaus direktorius Alvidas Bakanauskas Nieborovo parke prie seno platano, kuriam nukentėjus nuo žaibo, Italijoje buvo užsakyta pagaminti dirbtinę žievę

Arkadijos parko fragmentas

▸ Įdomu, kad dvaras-muziejus šalia muziejinės, kultūrinės veiklos, parko puoselėjimo, ir šiandien savo veiklą plėtoja stengdamasis nenutolti nuo pirminių – ūkinių dvaro funkcijų. Didžiulę dvaro teritoriją valdanti muziejaus administracija dalį jo žemių naudoja grūdinių kultūrų auginimui, už kurias yra gaunama Europos Sąjungos kompensacija. Šiam dvarui-muziejui taip pat priklauso romantinio stiliaus Arkadijos parkas. Čia XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje studijuodamas Varšuvoje daug laiko su kitais menininkais praleido M. K. Čiurlionis.

▸ Kitas įdomus susitikimas buvo surengtas Varšuvoje Karališkųjų Lazienkų parko Ermitaže, kur įvyko pokalbis su Paminklų globos draugijos (Towarzystwo opieki nad zabytkami) vadovu Wiesław Kaczmarek, draugijos nariu ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus vicedirektoriumi Andrzej Sołtan, šios draugijos sekretore Ewa Siurawska, ilgamete draugijos nare ir sekretore Mariquita Węsławska. Per pokalbį metu abi pusės išreiškė norą bendradarbiauti vykdant Europos Sąjungos finansuojamus projektus, keistis parodomis, rengti bendras mokslines konferencijas. Susitikimo Plungėje metu dar kartą buvo aptartos III tarptautinio M. Oginskio festivalio detalės.

▸ Šiandiena jau nuaidėjus parodos šurmuliui Plungės muziejininkai rikiuoja rezultatus.

▸ Ar verta organizuoti tokias parodas užsienyje? Rengiantis parodai įvairiems Lietuvos fondams buvo parašyta daugybė prašymų siekiant gauti dalinį projekto finansavimą. Deja, fondų nesudomino nei šis Lietuvos provincijos muziejaus bendradarbiavimas su vienu iš nacionalinių Lenkijos muziejų, nei galimybė kaimyninės šalies sostinės centre pristatyti Lietuvos kultūrą ir jos paveldą.

▸ Pasirengimas parodai ir jos išvežimas nedideliam muziejui kainavo nemažai papildomų jėgų ir laiko. Nedaug trūko, kad neseniai pradėtas bendradarbiavimas taip užsibaigtų ne tik neatnešęs jokių rezultatų, bet ir palikęs nusivylimo šešelį...

▸ Nekalbėsime apie atidarymo metu parodytą Varšuvos žiniasklaidos dėmesį, per du parodos eksponavimo mėnesius atsiliepimų knygoje paliktus lenkų ir kitų šalių lankytojų šiltus atsiliepimus (beje, kaip užsieniečiai supranta Lietuvą ir jos kultūrinį paveldą ir į ką ateityje turėtų atkreipti dėmesį Lietuvos muziejininkai bei apskritai mokslininkai, reikėtų kalbėti atskirai). Norėčiau išskirti atsiradusią galimybę mūsų muziejininkams įgyti naujos patirties, susipažinti su geriausiomis kaimyninės šalies muziejų ekspozicijomis, darbo metodais, puikiai tvarkomais rūmų ir parkų ansambliais ir ypač užsimezgusias pažintis, kurių dėka atsiranda naujos galimybės plėtoti Lietuvos muziejininkystę, kultūros paveldo apsaugą.

▸ Už pagalbą pristatant parodą Varšuvos miesto istorijos muziejuje Žemaičių dailės muziejaus darbuotojai yra dėkingi Lietuvos ambasados Lenkijos Respublikoje kultūros atašė Jurgiui Giedriui. ■

Žemaičių dailės muziejaus archyvo nuotraukos

Nieborovo rūmai

Parodos atidarymo momentas